

DISCUȚII PRIVIND CONFLICTELE ARMATE ȘI PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Conf. univ. dr. Anca Ileana Dușcă
Lect. univ. dr. Diana Dănișor
Conf. univ. dr. Tereza Elena Danciu

L'article souligne que l'utilisation des armes - de toutes sortes: chimiques, biologiques, nucléaires, incendiaires - génère des effets imprévisibles pour l'environnement et que la protection de celui-ci par des documents internationaux est dispersée, insuffisante et souvent inefficace.

1. Principii. Fiind negarea absolută¹ a oricărui drept conflictul armat² a făcut obiectul unei serii lungi de convenții (tratate, declarații) care au ca scop limitarea dreptului statelor de a recurge discreționar la mijloace și metode de război. Din aceste convenții se desprind o serie de principii fundamentale toate constituind postamentul dreptului internațional umanitar³. Principiul necesității⁴ (care mai nimerit ar fi fost să se numească principiul proporționalității) se traduce prin aceea că statele beligerante nu au dreptul de a folosi forța dincolo de limitele necesare atingerii scopului urmărit (anume victoria asupra inamicului și nu nimicirea lui). Acest principiu e deseori înfrânt, mai ales când "dreptul forței întrece forța dreptului", căci cine ar putea spune cu certitudine care sunt limitele dincolo de care inamicul e nimic.

Principiul umanității constă în aceea că beligeranților nu trebuie să le fie permisă folosirea acelor forme de violență care nu sunt necesare pentru obținerea victoriei și acestea deoarece războiul reprezintă un raport între state și nu între indivizi⁵. Părțile la un conflict

---

¹A se vedea Gr. Geamănu, *Drept internațional public*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 440.

²Denumirea "conflict armat" este găselnița folosită ca urmare a faptului că războiul a încetat de a mai fi o instituție de drept internațional prin interzicerea sa (a războiului de agresiune, mai precis) prin Carta ONU. Cu privire la război, din cele mai vechi timpuri au existat o serie de reguli în legătură cu: desfășurarea ostilităților pe uscat, pe mare și în aer, protecția victimelor războiului, ocupația teritoriului inamic, unele reguli ținând de dreptul tratatelor, neutralitate.

Unele dintre aceste reguli - denumite îndeobște "legile și obiceiurile războiului" reglementează strict ostilitățile și au ca scop să le atenueze rigorile (în măsura în care necesitățile militare o permit (cazul Convențiilor de la Haga din 1899 și 1907). Altele urmăresc preponderent protecția victimelor de război (și fac obiectul Convențiilor de la Geneva). A se vedea Gr. Geamănu, *op. cit.*, p. 441; J. S. Pictet, *La restauration nécessaire des lois et coutumes applicables en cas de conflit*, *Revue de la Commission internationale des juristes*, 1969, nr. 1, p. 26; D. Bindscheldler, *Reconsidération du droit des conflits armés. Conférence sur le droit des conflits armés, problèmes actuels*, Centre européen de la Dotation Carnegie, Geneva, 1969, p. 4 și urm.

³ Este granița dintre barbarie și civilizație pentru că parte fiind a dreptului internațional public (care în principiu, se aplică pe timp de pace) este inspirat din sentimentul de milă și umanitate în condițiile în care violența brută se dezlănțuie. Prin urmare, dreptul internațional umanitar al conflictelor armate poate fi definit ca ansamblu de norme de drept internațional, de sorginte cutumiară sau convențională, destinate a reglementa, în mod special, probleme survenite în situații de conflict armat internațional sau neinternațional. A se vedea I. Cloșcă, I. Suceavă, *Dreptul internațional umanitar*, Casa de Editură și Presă "Șansa" SRL, București, 1992, p. 11 și urm.

⁴ În evul mediu a apărut principiul cavalerismului (un soi de fair-play medieval care consta în respect reciproc și corectitudine în atac și apărare în scopul de a împiedica manifestări de cruzime față de răniți, prizonieri și populația civilă). Principiul era suspendat în privința reprimării răscobilelor țărănești el găsindu-și aplicarea doar între feudali. A se vedea Gr. Geamănu, *op. cit.*, p. 443-444.

⁵ M. A. Marin, *The Evolution and Present Status of the Laws of war* "Recueil des cours", 1957, II, vol.

armat nu au un drept nelimitat în alegerea mijloacelor și metodelor de război⁶ (apare ca fiind o dezvoltare, o precizare a principiului necesității). Utilizarea mijloacelor și metodelor de război trebuie să fie diferențiată în funcție de obiectivele militare sau nemilitare ale adversarului, atacurile urmând a fi îndreptate doar împotriva primelor (nu și împotriva populației, persoanelor sau bunurilor civile) Acest principiu reprezintă așadar consacarea ideii că singura rațiune și scop legitim al războiului este slăbirea forțelor armate adverse (după cum rezultă din Declarația de la Sankt Petersburg din 11 decembrie 1869). În fine, să se limiteze suferințele îndurate de combatanți și proporțiile distrugerilor.

Observăm că ultimele trei principii apar ca niște precizări ale primelor două principii și aceasta deoarece războiul trebuie să fie îngădit astfel încât să rămână doar la un nivel de afacere interstatală, interguvernamentală și să nu aducă atingere vieții sau sănătății oamenilor, a bunurilor materiale și mediului, în general⁷. Au existat însă și concepții care au dat glas și justificare ideii că statele au libertatea absolută în alegerea mijloacelor de luptă: o primă teorie, numită "necesitatea nu are lege" (sau "rațiunea războiului" are prioritate față de "dreptul războiului"), a fost formulată în Germania (și a fost aplicată în cel de-al doilea Război Mondial). Ea presupune că un comandant militar are dreptul de a decide, în raport de cerințele situației militare ale momentului, respectarea sau încălcarea normelor dreptului internațional umanitar. Această doctrină a fost, pe bună dreptate, condamnată de Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg pe motivul că este expresia deplinului dispreț față de normele umanitare⁸; o a doua teorie a "stării de necesitate" presupune că dreptul umanitar nu se mai aplică dacă există necesitatea asigurării dreptului la conservare a statului⁹ (adică mai pe scurt: dreptul umanitar nu se aplică în cazul în care necesitatea o cere). Teoria "stării de necesitate" a dezvoltat o subramură "necesitatea militară" ambele teorii reușind astfel să justifice orice recurs la violență.

2. Cadrul juridic al principiilor ce guvernează conflictele armate. Desigur că anumite reguli de purtare a războiului vor fi existat de-a lungul timpului¹⁰ dar pe noi ne interesează documentele internaționale adoptate începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Înainte de Primul Război Mondial, principalele acte internaționale sunt: Declarația cu privire la **dreptul de război maritim** (adoptată la **Paris**, la 16 aprilie 1865 de către Prusia, Rusia, Sardinia, Turcia, Austria și Franța). Reprezintă prima tentativă de manifestare a dreptului maritim și consacră următoarele principii: a) cursa¹¹ este și rămâne

---

92, p. 639.

⁶ Expresia "mijloace de război" definește armele și sistemele de arme prin care se exercită materialmente violența împotriva inamicului.

Expresia "metode de război" exprimă procedeele tactice și strategice utilizate în caz de conflict armat pentru a obține victoria asupra adversarului (rezultă că aceste procedee constau în folosirea efectelor armelor combinate cu mișcarea și surpriza). A se vedea în acest sens I. Cloșcă, I. Suceavă, op. cit., p. 105.

⁷ Deziderat ce se dovedește a fi imposibil de atins.

⁸ I. Cloșcă, I. Suceavă, op. cit., p. 106.

⁹ Teoria a fost combătută de Comisia de drept internațional a ONU care cu prilejul lucrărilor asupra răspunderii statelor și starea de necesitate aprecia că nu există situații care să aibă ca efect "să se excludă nelegimitatea unui comportament statal neconform cu una din regulile dreptului războiului care impun beligeranților limitări în ce privește scopul general de a atenua rigorile războiului" (Annuaire de la Commission du droit international, 1980, vol. II, deuxième partie, p. 33, citat de I. Cloșcă, I. Suceavă, op. cit., p. 106.

¹⁰ A se vedea Gr. Geamănu, op. cit., p. 443 și autoritățile acolo citate.

¹¹ Cursa - în dreptul internațional reprezintă operațiuni de război maritim efectuate de corsari. Deși interzisă prin Declarația de la Paris, cursa a fost practică de nave de război sau de nave comerciale transformate în nave de război. A se vedea I. Cloșcă ș. a. Dicționar de drept internațional public, Ed.

abolită; b) pavilionul¹² neutru acoperă marfa inamică, cu excepția contrabandei de război¹³; c) marfa neutră, cu excepția contrabandei de război, nu se confiscă sub pavilion inamic: blocada¹⁴ pentru a fi obligatorie față de neutri trebuie să fie efectivă.

Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 99.

¹² Pavilionul este drapelul arborat de navele militare și de comerț atestând apartenența lor la un anumit stat. Idem, p. 223.

¹³ Contrabanda de război reprezintă trecerea peste frontieră a unor obiecte și mărfuri care, datorită utilității lor pentru război, nu pot fi transportate pe un vas inamic sau neutru (în contul unui beligerant) sancțiunea acestei interdicții fiind confiscarea lor. Elementele contrabandei de război sunt: natura obiectelor și a mărfurilor transportate (utilitatea lor pentru război); destinația lor - un stat inamic. Interdicția pentru naționali unui stat aflat în război sau neutru de a transporta, în contul unui inamic, respectiv a unui beligerant, obiecte care ar contribui la sporirea potențialului militar al acestuia constituie un obicei străvechi în practica statelor, el fiind consemnat pentru prima dată în bulele papale și în cele două Concilii de la Lateran (1179-1215). Totuși ideea de contrabandă de război nu a apărut decât în prima jumătate a secolului al XIV-lea odată cu apariția noțiunii de neutralitate. Conferințele și tratatele internaționale al căror scop era reglementarea acestei materii n-au reușit decât s-o complice (în acest sens au acționat și actele legislative interne ale statelor care au încercat să legitimizeze contrabanda de război). De abia în februarie 1909 prin cele 25 de articole ale Declarației navale de la Londra (art. 22 - art. 47) consacrate acestei materii, s-a putut opera o reglementare a contrabandei de război. În ce privește natura obiectelor și mărfurilor transportate Declarația distinge între: contrabanda absolută, contrabanda condițională și obiecte care nu pot avea niciodată caracterul de contrabandă de război. Obiectele și mărfurile de contrabandă absolută se caracterizează prin faptul că folosesc exclusiv și necesarmente pentru război și este vorba despre: armele, munițiile, aparatele de fabricat muniții și materiale explozive, obiectele de campanie, echipamentul militar, vase și ambarcațiuni de război, harnașamente, animale, blindate etc (art. 22). Conform art. 24 lista poate fi completată pe cale de declarație notificată. Când sunt destinate teritoriilor ocupate de inamic, aceste măsuri pot face obiectul capturării și confiscării. Contrabanda condițională (sau relativă, adică obiectele "susceptibile de a servi atât în timp de pace cât și în timp de război") cuprinde - în baza art. 29 - alimente, combustibili și materiale lubrifiante, îmbrăcăminte, țesături, metale prețioase, hârtii, monedă, vase, materiale pentru căile ferate, pulberi și explozivi nemilitare etc. (și această listă poate fi completată pe calea declarației notificate (art. 25)) Obiectele din această categorie pot fi capturate și confiscate numai în cazul în care: a) sunt destinate nevoilor forțelor armate sau administrației inamicului (art. 33); b) dacă transportul este adresat autorităților inamice, unui furnizor "notoriu" al acestor autorități; c) dacă ele sunt "destinate unui loc fortificat sau servind drept bază forțelor armate inamice (art. 34). Mărfurile, articolele și obiectele considerate de un stat contrabandă de război trebuie publicate în actele sale interne și notificate pe cale diplomatică tuturor statelor. Mărfurile care nu fac obiectul contrabandei de război sunt: bumbacul brut, semințele oleaginoase, piei, diverse minereuri, porțelanuri, sticlărie, mașini agricole, articole de modă, pietre prețioase, mobilă etc., precum și obiectele și mărfurile ce servesc la îngrijirea bolnavilor. Asemenea obiecte nu pot fi declarate contrabandă de război și nici confiscate, ci numai reachiziționate, în caz de imperioasă necesitate militară, în schimbul unei despăgubiri. Idem, p. 79-80.

¹⁴ Blocada desemnează: 1) acțiunile militare întreprinse, în caz de conflict armat, de un stat împotriva altui stat beligerant, cu scopul de a împiedica accesul navelor militare ale inamicului la țărmurile teritoriului său; 2) închiderea totală sau parțială a țărmurilor și porturilor statului inamic pentru a împiedica legăturile maritime internaționale ale acestuia și a-i slăbi la maximum potențialul militar și economic, lipsindu-l de posibilitatea de a avea relații comerciale cu statele neutre. Blocada reprezintă un mijloc de ducere a războiului, reglementat printr-o serie de acte: Declarația de la Paris (1856) și Declarația de la Londra (1908). Dreptul de a institui o blocadă era recunoscut doar beligeranților. Condițiile de realizare a blocadei era: să fie efectivă, adică aplicată prin folosirea forțelor maritime militare necesare pentru a o realiza; să fie notificată statelor neutre, indicându-se coordonatele geografice, zona începerii blocadei, termenul acordat navelor neutre pentru a ieși din zona supusă blocadei; blocada trebuia să fie aplicată în mod egal față de navele aparținând tuturor statelor iar nava care încerca să treacă prin blocadă și încărcătura sa erau supuse confiscării.

Blocada de război e măsura luată în timpul unui conflict armat de către un stat beligerant, împotriva statului beligerant inamic, cu scopul de a împiedica accesul navelor inamice sau neutre în porturile sau în zona care face obiectul blocadei de a slăbi forța economică și militară a statului inamic.

Convenția pentru **îmbunătățirea soartei militarilor răniți din armate în campanie**, semnată la Geneva la 22 august 1864. Convenția a stabilit că ambulanțele și spitalele vor fi recunoscute neutre și, în consecință, protejate și respectate de beligeranți "atâta timp cât în ele se vor găsi bolnavi sau răniți. Neutralitatea înceta în momentul în care ambulanțele sau spitalele erau păzite de către o forță militară. Personalul spitalelor și ambulanțelor beneficia de statutul de neutru pe perioada exercitării funcțiilor. Aceste persoane puteau să-și exercite atribuțiile lor în spitale sau ambulanțe, chiar după ocuparea de către inamic; ele se puteau retrage pentru a se reuni cu unitățile de care aparțineau. Art. 6 îndreptuia pe comandanții trupelor de a remite imediat, când circumstanțele permiteau și cu consimțământul ambelor părți, avanposturilor inamice, pe militarii răniți în timpul luptelor. Un steag distinctiv și uniform, însoțit de steagul național, era arborat pentru spitale și ambulanțe. Convenția cerea să se asigure protecție și respect ambulanțelor și spitalelor militare, precum și personalului și materialului acestor formațiuni, și crează o emblemă a Crucii Roșii, semnul protector al personalului și materialelor. Convenția a jucat un rol hotărâtor în formarea dreptului internațional umanitar, constituind o inovație în practica diplomatică, prin faptul că a introdus reguli noi care, spre deosebire de normele anterioare care apărau interesele politice ale statelor reglementează, de astă dată, protecția persoanelor¹⁵.

Declarația privitoare la interzicerea gloanțelor explozibile în timp de război, adoptată la **Petersburg** la 11 decembrie 1868, interzice folosirea oricărui proiectil cu greutate mai mică de 400 grame care ar fi explozibil sau încărcat cu materii fulminante sau inflamabile. Importanța declarației constă deopotrivă în faptul că a interzis cea mai eficace armă pentru acea vreme și a definit scopul războiului, stabilind astfel un principiu fundamental în dreptul războiului. El a fost astfel formulat: "Considerând ... că singurul scop legitim pe care statele trebuie să și-l propună în timpul războiului e slăbirea forțelor militare ale inamicului rezultă că, în acest sens este suficient de a scoate în afara luptei un număr cât mai mare posibil de oameni, că acest scop ar fi depășit prin folosirea armelor care ar agrava inutil suferința oamenilor scoși în afara luptei sau ar face moartea lor inevitabilă: că folosirea unor asemenea arme ar fi, de atunci, contrară legilor umanității"¹⁶.

Convențiile de la prima Conferință de la Haga adoptate în **1899**, 17 iulie cuprind: trei convenții, trei declarații și un act final, o rezoluție și șase recomandări. Convențiile se refereau la: reglementarea pașnică a conflictelor internaționale: legea și obiceiurile războiului pe uscat; aplicarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva (1864). Prima Convenție conține angajamentul statelor semnatare de a depune toate eforturile pentru a asigura reglementarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale. În caz de neînțelegere gravă sau de conflict înainte de a se fi ajuns la arme, puterile semnatare se obligau să recurgă "cât le vor permite circumstanțele" la bunele oficii sau la mediațiunea uneia sau a mai multor puteri amice. Art. 3 prevede posibilitatea pentru una sau mai multe puteri din afara conflictului de a-și oferi bunele oficii sau mediațiunea statelor în conflict. Acest drept aparținea statelor din afara conflictului, chiar în timpul desfășurării ostilităților. Mediatorul are - conform art. 4 -

---

Blocada în timp de pace este o măsură de constrângere ce poate fi luată de Consiliul de Securitate al ONU în baza art. 42 din Cartă, împotriva unui stat care a comis o amenințare păcii, o încălcare a păcii sau un act de agresiune. Asemenea măsuri se realizează cu ajutorul forțelor armate ale statelor membre ONU și au ca scop să împiedice relațiile comerciale ale statului violator, intrarea și ieșirea navelor în porturile sau al țărmurile acestuia până când se pune capăt actelor ce au justificat acțiunea.

Blocada militară este o acțiune întreprinsă de către un stat sau un grup de state, folosind forțele navale militare, cu scopul de a împiedica comunicațiile cu porturile și litoralul unui alt stat spre a-i distruge comerțul fără a se afla în stare de război cu acesta (este denumită și blocadă comercială). A se vedea I. Cloșcă ș. a. op. cit., p. 39-40.

¹⁵ A se vedea I. Cloșcă, op. cit., p. 82.

¹⁶ Idem, p. 104-105.

următorul rol: de a concilia pretențiile și a împăca neînțelegerile care s-ar fi putut ivi în conflict, conform art. 6; bunele oficii și mediațiunea au caracterul unui sfat și nu au niciodată putere obligatorie. Art. 20 prevede organizarea unei Curți permanente de arbitraj pentru soluționarea cazurilor susceptibile de a fi supuse arbitrajului, cu excepția situațiilor când ar fi existat o înțelegere între părți pentru a stabili o jurisdicție specială. Prin a doua Convenție, Părțile Contractante se obligau să dea instrucțiuni forțelor lor armate de uscat care să fie conforme cu Regulamentul privitor la legea și obiceiurile războiului pe uscat. Art. 2 prevedea că dispozițiile conținute în Regulament nu sunt obligatorii decât pentru puterile contractante, în caz de război între două sau mai multe state. Aceste dispoziții încetau de a mai fi obligatorii de îndată ce într-un război, între Puterile contractante, o Putere necontractantă s-ar fi raliat la unul dintre beligeranți. La convenție s-a anexat "Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului pe pământ" care tratează despre calitatea de beligerant, statutul prizonierilor de război, modul de purtare al ostilităților, încheierea armistițiului, autoritatea militară în teritoriul statului inamic etc. A treia Convenție conține reglementări cu privire la bastimentele - spitale militare. S-a stabilit ca acestea să fie respectate și să nu poată fi capturate în timpul ostilităților (ele urmau să fie anunțate la începerea sau în cursul desfășurării ostilităților)¹⁷.

Convențiile adoptate de a doua Conferință internațională a păcii de la Haga în 1907. La sfârșitul conferinței reprezentanții statelor participante au semnat următoarele acte: 1) Convenția pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale; 2) Convenția relativă la deschiderea ostilităților; 3) Convenția referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru; 4) Convenția referitoare la drepturile și obligațiile puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru; 5) Convenția relativă la regimul vaselor de comerț inamice la începutul ostilităților; 6) Convenția referitoare la transformarea vaselor de comerț în vase de război; 7) Convenția referitoare la punerea minelor submarine automate în timp de război; 8) Convenția referitoare la adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 1864; 9) Convenția relativă la anumite restricții în exercitarea dreptului de priză în războiul maritim; 10) Convenția referitoare la drepturile și obligațiile puterilor neutre în caz de război maritim; 11) Convenția referitoare la stabilirea unei Curți internaționale de prize; 12) Convenția privind bombardarea prin forțe navale în timp de război; 13) Convenția pentru delimitarea folosirii forței în scopul recuperării creanțelor contractuale; 14) Declarația referitoare la interdicția de a lansa proiectile și explozive din baloane. Dintre acestea, Convenția cu privire la legile și obiceiurile războiului terestru a fost cea mai importantă deoarece ea a reprezentat dreptul cutumiar în vigoare în ceea ce privește dreptul aplicabil în timp de război (fiind parțial înlocuită după cel de-al doilea Război Mondial, prin Convențiile de la Geneva pentru ameliorarea sorții victimelor războiului).

Declarația de la Petersburg. Convenție de anchetă internațională încheiată între Rusia și Marea Britanie, în decembrie 1904, în vederea soluționării incidentului de la Hull, izbucnit în urma scufundării, din eroare, de către marina rusă (în noaptea de 21 spre 22 octombrie 1904) a unor nave de pescuit britanice, luate drept torpiloare japoneze, Declarația prevedea constituirea unei comisii internaționale de anchetă care, după două luni de activitate,

---

¹⁷ Idem, p. 88. La aceste convenții s-au adăugat și Declarațiile privind lansarea de proiectile și explozive din baloane sau alte metode noi similare, folosirea de proiectile care urmăresc răspândirea de gaze asfixiante și folosirea gloanțelor dum-dum (gloanțe care, în contact cu corpul omenesc se fragmentează în multe particule provocând răni incurabile). Tot asemenea este și Declarația privind interzicerea gazelor înăbușitoare sau vătămătoare. Declarația interzice folosirea de gloanțe ce au drept singur scop răspândirea de gaze înăbușitoare sau vătămătoare. Ca și în cazul Declarației precedente și aceasta este obligatorie decât pentru părțile contractante în caz de război, ea încetând de a mai produce efecte când într-un război dintre părțile ccontractante, o parte necontractantă s-ar alia cu unul dintre beligeranți. A se vedea Gr. Geamănu, op. cit., p. 444-445.

a redactat un raport ce a dus la stingerea diferendului. Acest fapt a avut o influență pozitivă asupra Conferinței de la Haga (1907), care în Convenția privind reglementarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale, a dezvoltat mult procedura anchetei internaționale.

Declarația cu privire la dreptul de război maritim, adoptată la 26 februarie 1909, la Conferința de la Londra asupra dreptului maritim. Declarația tratează despre dreptul prizelor, blocada, contrabanda de război, asistența ostilă, distrugerea de prize¹⁸ neutre, schimbarea pavilionului, proprietatea inamică, convoiul, rezistența la vizită. Deoarece Parlamentul britanic a refuzat semnarea documentului (pe motivul că dispozițiile referitoare la determinarea contrabandei ar defavoriza Anglia) nici celelalte state părți nu au ratificat Declarația. Cu toate acestea Declarația din 1903 este considerată drept o codificare neoficială a dreptului cutumiar în materie.

După **primul Război Mondial** au fost adoptate o serie de acte internaționale cu privire la război, și anume:

1) *Protocolul privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale*, document adoptat de Adunarea Societății Națiunilor (1924) al cărui principiu fundamental postula că nici un stat nu-și putea face dreptate singur, războiul fiind calificat drept crimă internațională. Având menirea de a întregi prevederile Pactului Societății Naționale, protocolul preciza ca obligatorie procedura de rezolvare pașnică a conflictelor internaționale, califica agresorul, impunea sancțiunile necesare și fixa cadrul general al unui program de reducere a înarmărilor. Intrarea în vigoare a Prevederilor Protocolului urma a se face imediat ce era declanșată agresiunea. Un loc central în cuprinsul protocolului îl ocupau mijloacele juridice de

---

¹⁸ **Priza maritimă** este metoda de război care constă în capturarea în timpul unui conflict armat, a unei nave de comerț inamice sau neutre care a încălcat legile neutralității. Din punct de vedere al conținutului priza maritimă presupune următoarele operațiuni: oprirea și vizitarea navei, capturarea acesteia manu militari, întocmirea actelor de captură și judecată. Ratione temporis, priza maritimă se poate exercita exclusiv în timp de război, din momentul declarației de război sau începerii ostilităților până la încheierea păcii. Sunt supuse regimului prizei maritime și navale de comerț care se opun la vizită și nu prezintă la cerere documentele de bord (Convenția a XIII-a de la Haga 1907). Priza maritimă se poate executa în marea liberă (de către autoritățile maritime), în apele teritoriale ale beligeranților, precum și pe uscat - docuri, cheiuri, antrepozite - în apele interioare deschise navigației maritime, în porturi și bazine fluviale. Este supusă prizei maritime orice navă inamică, inclusiv epavele și corpurile navelor în construcție. În unele situații pot fi supuse prizei maritime și navele neutre: a) dacă violează blocada; b) dacă acordă asistență ostilă unui beligerant; c) dacă transportă mărfuri de contrabandă; d) dacă transportă mărfuri neînregistrate în documentele de bord; e) dacă deviază de la ruta prevăzută în jurnalul de bord fără un motiv plauzibil. Convenția de la Haga (a XI) 1907, relativă la anumite restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul maritim exceptează de la priză: navele inamice afectate exclusiv pescuitului de coastă și mici navigații locale, inclusiv armele, aparatele și încărcătura aflată pe ele; navele cu misiuni științifice, filantropice sau religioase; vasele spital; navele care transportă prizonieri de război, navele care au la bord parlamentari sau personal diplomatic. Sunt exceptate de la captură și navele inamice care transportă încărcături în contul statului captor în baza unui angajament anterior începerii ostilităților; navele naufragiate sau adăpostite la țarm din cauză de forță majoră (avarii, lipsa de provizii, de combustibil, epidemii etc.); navele proprietarilor inamici care navigează sub un pavilion neutru sau sub pavilionul statului captor; navele rechiziționate sau închiriate de statul captor înainte de începerea ostilităților. După o veche normă cutumiară sunt supuse prizei maritime mărfurile inamice aparținând statului sau particularilor (de regulă caracterul inamic sau neutru al unei mărfi se determină după naționalitatea proprietarului). Sunt exceptate de la priza maritimă hrana și obiectele personale ale echipajului (dacă nu au caracter de marfă și nu fac parte din inventarul navei). Priza maritimă implică trei operațiuni: vizita, captura și judecarea prizei. Vizita este operațiunea prin care agentul captor somează o navă să oprească și să cerceteze caracterul navei și al încărcăturii acesteia; captura este o consecință a vizitei în cazul în care se constată caracterul inamic al navei. Judecata are efectul de a transforma confiscarea, dar nu are decât valoarea unei posesiuni forțate, fără titlu juridic, în proprietate. A se vedea I. Cloșcă, op. cit., p. 234-235.

soluționare a conflictelor, statele angajându-se să recunoască drept obligatorie jurisdicția CPJI și să instituie un sistem de arbitraj obligatoriu pentru cazurile care erau de competența Curții. România, prin Nicolae Titulescu, a adus o contribuție importantă la elaborarea și adoptarea Protocolului, propunând, la cea de a V-a sesiune a Adunării Societății Națiunilor, care dezbătea conținutul acesteia modificarea art. 4 în sensul că revizuirea tratatelor internaționale și integritatea teritorială a statelor semnatare ale Protocolului nu puteau fi supuse arbitrajului. Deși adoptat de către Adunarea Societății națiunilor, Protocolul de la Geneva nu a intrat în vigoare (fiind respins de Anglia)¹⁹;

2) *Protocolul de la Geneva* cu privire la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice (17 iunie 1925). Protocolul are un preambul (în care se precizează că folosirea, în război, a unor astfel de gaze a fost condamnată de opinia generală a lumii; că interdicția acestei folosiri a fost deja înscrisă în tratate) și o parte dispozitivă (în care părțile contractante recunosc această interzicere, acceptă să o extindă la mijloacele bacteriologice și se angajează să depună toate eforturile pentru a face să adere la Protocol și celelalte state nesemnatare). Având valabilitate perpetuă, Protocolul a intrat în vigoare la 8 februarie 1928. Acest document internațional a adus importante servicii umanității, constituind un factor de descurajare a folosirii unor astfel de arme. Valoarea și eficacitatea Protocolului rezultă și din faptul că ulterior un mare număr de state, printre care și toate puterile nucleare, au devenit părți la el, iar Adunarea Generală a ONU a adoptat o serie de rezoluții - 2162 b (XXI) din 5 dec. 1996, 2454 A (XXIII) din 20 dec. 1968 ș.a. - care invită toate statele să se conformeze strict principiilor și obiectivelor sale.

3) *Convențiile de la Geneva* din 27 iulie 1929, privind îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din armatele în campanie (prima convenție) și tratamentul prizonierilor de război (a doua convenție)²⁰.

4) *Protocolul de la Londra din 6 noiembrie 1936* privind folosirea submarinelor împotriva navelor comerciale.

După 1945, sub egida Organizației Națiunilor Unite - al cărei principal scop îl constituie ferirea generațiilor viitoare de flagelul războiului care a provocat omenirii suferințe nespuse²¹ - au fost adoptate mai multe acte internaționale:

1) *Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid* a fost adoptată²² de Adunarea Generală a ONU la 9 decembrie 1948 (Rezoluția 260/ III) și debutează prin a arăta că genocidul, în timp de pace sau război este o crimă internațională. Genocidul este definit de

¹⁹ Idem. p. 245.

²⁰ A se vedea Gr. Geamănu, op. cit., p. 445-446.

²¹ A se vedea I. Cloșcă ș.a., op. cit., p. 208. Anterior anului 1945 trebuie amintite și Convențiile pentru definirea agresiunii semnate la Londra la 3 și 4 iulie 1933. Prima Convenție sub forma unui pact regional de neagresiune a fost semnată la 3 iulie 1933 de reprezentanții României, URSS, Estoniei, Letoniei, Poloniei, Turciei, Iranului și Afganistanului. A doua Convenție a fost semnată la 4 iulie de reprezentanții URSS, Micii înțelegeri (România, Cehoslovacia și Regatul sârbilor, croaților și slovenilor) și Turcia care, fiind încheiată sub forma unui pact general de neagresiune era deschisă spre aderare tuturor statelor. Având conținut identic și pornind de la recunoașterea prevederilor Pactului Briand-Kellog care interzicea orice agresiune, Convențiile stabileau împrejurările socotite ca agresiune. Astfel, era privit drept agresor statul care realiza următoarele acțiuni: declarație de război făcută altui stat; invadarea cu forțe armate, chiar fără o declarație de război a teritoriului altui stat; atac prin forțe terestre, navale sau aeriene, chiar fără declarație de război, în contra teritoriului, a navelor sau aeronavelor altui stat; blocada navală a coastelor sau porturilor unui alt stat și sprijin dat bandelor înarmate care, de pe teritoriul lor, ar fi năvălit pe teritoriul unui alt stat sau refuzul, cu toată cererea statului invadat, de a lua pe teritoriul propriu, toate măsurile necesare pentru a lipsi acele bande de orice ajutor sau ocrotire. După precizarea agresiunii art. 3 prevede că nici o considerație de ordin politic, militar, economic sau alt fel nu putea justifica sau scuza de agresiune. Idem, I. Cloșcă ș.a., op. cit., p. 84; Gr. Geamănu, op. cit., p. 446.

²² A intrat în vigoare la 16 ianuarie 1951.

Convenție ca fiind acțiunile săvârșite cu intenția de a distruge, total sau parțial, un grup național, etnic, rasial și religios prin: omorârea membrilor grupului respectiv; vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului; supunerea unei colectivități sau a unui grup la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugerea lui fizică; luarea de măsuri care urmăresc împiedicarea nașterilor în sânul unui grup social; transferarea forțată a membrilor aparținând unui grup social altui grup social. Genocidul nu este considerat de Convenție ca fiind infracțiune politică, ceea ce înseamnă că se aplică extrădarea.

2) *Convențiile de la Geneva cu privire la protecția victimelor de război* semnate la 22 august 1949, sunt: Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în companie; Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare; Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război; Convenția privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

"Parte componentă a dreptului internațional umanitar, Convențiile consacră ca principiu fundamental respectarea, protejarea și tratarea cu umanism a populației civile și a persoanelor scoase din luptă extinzând protecția dreptului internațional la toate cazurile de conflict armat deci nu numai la războaiele internaționale".

3) *Protocol adițional la Convențiile de la Geneva* din 12 august 1949 relativ la *protecția victimelor conflictelor armate internaționale* (Protocolul I) este un document adoptat în cadrul unei Conferințe diplomatice în 1977, și este alcătuit din 6 titluri (părți, împărțite în 106 articole). Partea I "Dispoziții generale" conține principiile fundamentale care asimilează conflictelor armate internaționale și conflictele armate ale popoarelor care luptă contra dominației coloniale, ocupației străine și discriminării rasiale. Dispozițiile speciale vizează protecția răniților, bolnavilor, naufragiaților și, în general, protecția ansamblului serviciilor sanitare, militare și civile, părțile fiind obligate să-și îndrepte operațiunile numai contra obiectivelor militare. Protecția se extinde - în sensul că nu pot fi ținte ale atacurilor digurile, barajele și centralele nucleare²³.

4) *Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva* din august 1949 relativ la protecția victimelor *armate neinternaționale* (Protocolul II) este un document adoptat la Geneva (1977) care reglementează în detaliu și completează articolele 3 (comune celor patru convenții de la Geneva) cu privire la protecția victimelor de război. Protocolul prevede obligația aplicării unui tratament uman pentru toate persoanele angajate în conflictele de acest gen, protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților, precum și protecția civililor contra pericolului care rezultă din operațiuni militare²⁴.

5) *Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, încheiată la Haga* la 14 mai 1954, cuprinde un preambul (în care se arată că motivul încheierii Convenției îl constituie constatarea că în cursul ultimelor conflicte armate bunurile culturale au suferit daune grave, că pagubele aduse patrimoniului cultural, aparținând oricărui popor, reprezintă, de fapt, pagube aduse patrimoniului cultural al întregii umanități) și 40 de articole (care definesc noțiunea de bunuri culturale și obligă statele părți să le asigure o protecție generală sau o protecție specială împotriva efectelor unui posibil conflict armat)²⁵.

²³ Protocolului i se reproșează că nu a interzis armele de natură a produce efecte traumatizante excesive (este vorba mai ales de arma nucleară și celelalte arme de distrugere în masă). Această omisiune a făcut SUA și Marea Britanie să declare că ele nu consideră că regulile adoptate nu s-ar aplica armei nucleare. A se vedea I. Cloșcă ș.a., op. cit., p. 245-246.

²⁴ Acest protocol nu se aplică tulburărilor interne, actelor de violență izolate și sporadice, dat fiind că acestea intră în competența exclusivă a fiecărui stat. Idem.

²⁵ Convenția cuprinde reguli referitoare la imunitatea bunurilor culturale, la semnalizare și control, la transporturile de bunuri culturale, la respectarea personalului afectat protecției unor astfel de bunuri etc. Idem, p. 88.

6) *Convenția Europeană a Drepturilor Omului semnată la Roma la 5 noiembrie 1950* (de către toate statele Consiliului Europei) cuprinde o serie de drepturi care interesează și materia noastră. În fapt, drepturile prevăzute de Convenție sunt: dreptul la viață, dreptul la libertate și securitate și interzicerea condamnării la închisoare pentru datorii, dreptul la o bună administrare a justiției, dreptul la respectarea vieții particulare și familiale, la domiciliu și la corespondență, libertatea de exprimare a opiniei, libertatea de reunire și libertatea de asociație, dreptul de a se căsători și a forma "familie", dreptul la recurs în fața instanțelor naționale în caz de violare a drepturilor recunoscute prin Convenție, dreptul la proprietate, interdicția de a exila proprii naționali, interdicția de expulzare colectivă a străinilor, interdicția torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, interzicerea sclavajului, servituții, a muncii forțate și obligatorii, interzicerea oricărui fel de discriminare²⁶.

7) *Convenția asupra imprescriptibilității armelor de război și a crimelor asupra umanității*, adoptată, și deschisă spre semnare, ratificare și aderare de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968. Convenția precizează în Preambul că reprimarea efectivă a crimelor de război și a crimelor contra umanității reprezintă un element important al prevenirii unor asemenea fapte, al protecției drepturilor omului și libertăților fundamentale de natură a încuraja încrederea, a stimula cooperarea între popoare și a favoriza pacea și securitatea internațională.

Convenția consideră ca fiind imprescriptibile crimele de război și crimele contra umanității (inclusiv crimele de apartheid și crima de genocid) și precizează că se aplică: reprezentanților autorității de stat și particularilor care participă la comiterea acestor crime atât ca autori cât și în calitate de complici; celor care se fac vinovați de incitarea directă sau care participă la o înțelegere în vederea comiterii în vreun fel oarecare a acestora, precum și reprezentanților autorităților de stat care tolerează comiterea lor²⁷.

8) *Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, procurării și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxice și la distrugerea lor* a fost semnată la Londra și Washington, la 10 aprilie 1972 și a intrat în vigoare la 26 martie 1975. Ca toate actele internaționale Convenția debutează cu un Preambul în care părțile semnatare prevăd scopul urmărit: este vorba de excluderea completă a posibilității utilizării agenților bacteriologici (biologici) și toxici ca arme. În cele 15 articole Convenția prevede pentru părțile semnatare o serie de obligații: 1) obligația ca niciodată și în nici o împrejurare să nu dezvolte, să nu producă, stocheze sau să obțină, ori să rețină în nici un fel: agenți microbieni sau alt fel de agenți biologici; sau arme, echipament sau mijloace de răspândire menite a utiliza asemenea agenți sau toxine pentru scopurile sau în conflicte armate; 2) obligația să distrugă sau să convertească spre scopuri pașnice, cel târziu la 9 luni de la intrarea în vigoare a convenției, toți agenții, toxinele, echipamentul și mijloacele de răspândire aflate în posesia, sub jurisdicția sau controlul lor; 3) obligația să nu transfere nici unui beneficiar, nici direct nici indirect, și să nu sprijine, încurajeze sau să determine vreun stat, grup de state sau organizații internaționale să folosească sau să dobândească vreunul din agenții, toxinele, armele, echipamentul sau mijloacele de răspândire menționate mai sus; 4) obligația să adopte măsuri legislative și administrative de acest gen; 5) obligația să se consulte reciproc și să coopereze în soluționarea oricărei probleme ce poate apărea în legătură cu obiectul sau cu aplicarea prevederilor convenției (în cazul în care un stat încalcă prevederile Convenției orice alt stat poate să înainteze o plângere Consiliului de Securitate, care trebuie să întreprindă cercetări în acest sens"; 6) să participe la un schimb de informații științifice și tehnice, precum și de

²⁶ Convenția a instituit un mecanism judiciar de garantare internațională a drepturilor și libertăților consacrate, alcătuit dintr-o Comisie și o Curte Europeană a drepturilor omului (cu sediul la Strasbourg) și un Comitet al miniștrilor din Consiliul Europei. Idem, p. 86.

²⁷ A intrat în vigoare la 11 noiembrie 1970.

echipament, materiale pentru utilizarea agenților bacteriologici (biologici) în scopuri pașnice, fără a stîngheri dezvoltarea economică sau tehnică a statelor²⁸.

3. Obiective militare - obiective civile. Din textele mai înainte precizate rezultă principiul (afirmat, reafirmat, dezvoltat) care prevede că "beligeranții n-au un drept nelimitat în alegerea mijloacelor folosite spre a provoca pierderi inamicului" (art. 22 din Regulamentul legilor și obiceiurilor războiului terestru anexat la Convenția a IV-a de la Haga din 1907: art. 35 din Protocolul I de la Geneva din 8 iunie 1977)²⁹. Acest principiu are drept corolar necesar ideea că atacurile trebuie îndreptate doar spre obiectivele cu caracter militar. De aici a rezultat necesitatea de a stabili distincția între obiectivele militare și obiectivele nemilitare (sau civile). În acest sens au fost oferite mai multe criterii fie "interesul militar pe care (direct sau indirect) un obiectiv îl prezintă", fie "interesul militar general acceptat", fie "avantajul militar deosebit pe care un obiectiv îl conferă"³⁰.

Regulamentul legilor și obiceiurilor războiului terestru includea (referitor la distincția obiectivelor militare³¹ - obiective civile) mai multe prevederi: interdicția de a ataca sau bombarda, prin orice fel de mijloace, orașele, satele, locuințele sau clădirile care nu sunt apărate (art. 25); în asedii și bombardament, toate măsurile trebuie luate spre a cruța, pe cât e cu putință, clădirile destinate cultelor, artelor, științelor, binefacerii, spitalele și locurile de adunare pentru răniți, cu condiția ca ele să nu fie, în același timp întrebuintate în scop militar (art. 27); interdicția jefuirii orașelor sau localităților, chiar dacă sunt luate cu asalt (art. 28); comandantul trupelor de atac are obligația de a preveni autoritățile, pe măsura posibilului, înainte de a porni bombardamentul (art. 26).

La rândul său *Protocolul I de la Geneva din 1977* (care se ocupă de protecția populației civile) include prevederi foarte importante cu privire la distincția obiectivelor civile și obiective militare: - obiectivele militare sunt limitate la obiectele care prin natura, amplasarea, scopul sau folosirea lor aduc o contribuție efectivă la acțiunile militare și a căror distrugere, captură și neutralizare, în împrejurări decisive, în momentul respectiv, oferă un avantaj militar cert (art. 52 § 2); - în caz de dubiu dacă un obiect care, în mod normal este destinat unor folosințe cu caracter civil (ex. lăcaș de cult) nu este folosit pentru o contribuție efectivă la acțiunile militare acesta va fi prezumat ca fiind utilizat într-un scop militar (art. 53 § 3); - bunurile civile sunt: - bunuri *culturale*³², constând în monumente istorice, opere de artă

²⁸ A se vedea I. Cloșcă ș.a., op. cit., p. 94.

²⁹ Principiul limitării dreptului de recurgere la forță reafirmat (între cele două momente: Conferința de la Haga 1899 - respectiv 1907 - și Conferința de la Geneva din 1977) de Adunarea Generală a ONU (în Rezoluția 2444/XXIII din 19 decembrie 1968) și în Rapoartele Secretariatului General al acestei organizații (A/7720: A/8781 din 20 septembrie 1972: A/9125 din 7 septembrie 1978: A/9669 din 12 septembrie 1974: A/10195 din 5 septembrie 1975 etc) de cea de a XX-a Conferință Internațională a Crucii Roșii de la Viena (Rez. XXVIII) și de Conferința internațională a drepturilor omului de la Teheran din 1968 (Rez. XXIII). A se vedea I. Cloșcă, I. Suceavă, *Dreptul internațional umanitar*, Casa de Editură și Presă "Șansa" SRL, București, 1992, p. 107.

³⁰ Gr. Geamănu, op. cit., p. 456.

³¹ Conform dicționarului de drept internațional public: obiectivul militar este alcătuit din bunuri care, prin natura, amplasamentul, destinația sau utilizarea lor aduc o contribuție efectivă acțiunii militare și a căror distrugere totală sau parțială, capturare sau neutralizare oferă un avantaj militar precis. Din punct de vedere juridic, obiectivul militar se caracterizează prin trei elemente esențiale: a) natura bunurilor, amplasarea lor și destinația eminentamente militară; b) contribuția efectivă, directă și indirectă pe care acestea o aduc la acțiunea militară și c) avantajul militar precis. Potrivit legilor aplicabile în caz de conflict armat, doar obiectivele militare pot fi atacate de beligeranți iar în caz de dubiu asupra caracterului unui bun care este în mod normal afectat uzului civil este prezumat a nu fi utilizat pentru a aduce o contribuție efectivă acțiunii militare. I. Cloșcă ș.a., op. cit., p. 201.

³² Bunurile cu caracter cultural sunt bunuri culturale indiferent de originea sau proprietarul lor adică: a)

ori locuri de cult care constituie moștenirea culturală ori spirituală a popoarelor, fiind interzise comiterea de acte de ostilități directe împotriva acestor bunuri, de folosirea lor în sprijinirea efortului militar și supunerea lor represaliilor; - *bunurile necesare supraviețuirii populației civile*, zonele agricole pentru producerea de alimente, recolte, șeptelul de animale, instalații și mijloace de aprovizionare cu apă potabilă și lucrări de irigație, cu scopul specific de a face inutilizabile, pentru subzistența populației civile și adversarului, oricare ar fi motivul, fie în scopul de a înfometa populația civilă, fie de a o determina să se mute sau pentru orice alt motiv³³ (art. 54 § 2, art. 54 § 3 prevede că această interdicție nu se aplică dacă obiectele vizate sunt folosite ca mijloc de subzistență numai pentru membrii forțelor armate sau pentru sprijinirea directă a acțiunilor militare, cu condiția de a nu expune populația civilă la înfometare ori de a forța mutarea ei); - lucrările sau instalațiile care sunt surse de mare primejdie, cum sunt: baraje, diguri, centrale atomo-electrice chiar dacă sunt obiective militare, dacă atacul ar determina eliberarea forțelor periculoase producând pierderi grave populației civile, precum și alte obiective militare situate în apropierea acelor lucrări și instalații, dacă consecințele sunt aceleași ca cele menționate mai înainte (art. 56 § 1, art. 56 § 2 prevede că sunt exceptate de la aplicarea prevederilor paragrafului 1 obiectivele menționate în paragraf dacă sunt folosite în mod sistematic direct și semnificativ în sprijinirea acțiunilor militare și nu există altă cale de a pune capăt acestui sprijin).

Cei ce plănuiesc sau decid un atac armat sunt obligați să ia o serie de măsuri de precauție și anume: să facă tot ce e cu putință spre a verifica dacă obiectivele ce urmează a fi atacate sunt obiective militare, așa cum sunt definite de protocol și nu civile (sau bunuri civile); să ia toate precauțiile posibile în alegerea mijloacelor și metodelor de atac spre a evita, și în orice caz a micșora pierderile de vieți omenești, vătămările populației civile și alte daune întâmplătoare bunurilor civile; să se abțină de a lansa un atac în legătură cu care se poate prevedea că va provoca consecințele de mai sus în privința populației civile, consecințe ce ar fi excesive în raport cu avantajul militar concret și direct anticipat³⁴. Atacul trebuie anulat sau

---

bunurile mobile sau imobile care prezintă o importanță deosebită pentru patrimoniul cultural al popoarelor: ex. monumentele de arhitectură, de artă sau istorie; terenuri arheologice; grupuri de construcții care, în ansamblu prezintă un interes istoric sau artistic: opere de artă, manuscrise, cărți, și alte obiecte de interes artistic, istoric sau arheologic, precum și colecțiile științifice, colecțiile importante de cărți, arhive sau reproduceri ale bunurilor enumerate mai sus; b) clădirile în care sunt conservate sau expuse bunurile culturale mobile (de ex. clădiri mari, biblioteci, depozite de arhive precum și adăposturile în care sunt depozitate bunurile culturale în caz de conflict armat, conform Convenției de la Haga (1954) pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, bunurile de mai sus se bucură de o protecție specială. Protecția specială se acordă prin înscrierea lor în "Regimul internațional al bunurilor culturale sub protecție specială". Pentru distingere aceste bunuri sunt prevăzute cu un semn distinctiv, care constă într-un scut ascuțit în jos, împărțit în patru părți cu liniile încrucișate oblic, în culorile albastru și alb. Bunurile culturale imobile sub protecție specială vor fi semnalizate cu semnul distinctiv repetat de trei ori. De aceeași protecție se bucură și personalul afectat păstrării bunurilor culturale. Dacă personalul, împreună cu bunurile culturale, cade în puterea adversarului, acesta trebuie să-i permită continuarea funcțiilor sale. A se vedea I. Cloșcă ș.a., op. cit., p. 44.

³³ "Normele dreptului internațional aplicabile în caz de conflict armat interzic utilizarea contra civililor a foamei ca metodă de război. În acest caz este interzis a se ataca, distruge, ridica sau scoate în afara uzului această categorie de bunuri sau a le face obiectul represaliilor. Bunurile a căror distrugere ar avea efecte catastrofale (lucrările și instalațiile care conțin forțe periculoase, baraje, diguri, centrale nucleare care produc energie electrică) nu pot face obiectul atacului ori represaliilor nici în cazul în care ele constituie obiective militare și nici obiective militare situate în imediata lor apropiere. Pentru protecția unor asemenea categorii de bunuri, părțile beligerante sunt invitate să încheie între ele acorduri, iar pentru a facilita identificarea lor, ele trebuie să fie marcate printr-un semn special: un grup de trei cercuri de culoare oranj aprins, dispuse pe o axă. Idem.

³⁴ Acest text reafirmă principiul proporționalității. A se vedea Gr. Geamănu, op. cit., p. 458.

suspendat în cazul în care obiectivul nu este militar sau beneficiază de o protecție specială sau dacă s-ar încălca principiul proporționalității (afară de cazul în care împrejurările nu o permit este obligatorie anunțarea prealabilă efectivă a unui atac care poate afecta populația civilă art. 57 § 2)³⁵. De asemenea, părțile trebuie ca, în cea mai mare măsură a posibilului să depună eforturi pentru: a îndepărta populația și bunurile civile aflate sub controlul lor din vecinătatea unor obiective militare; a evita amplasarea unor obiective militare în limitele sau în apropierea unor zone cu populație densă; a lua celelalte precauții necesare spre a proteja populația civilă, civilii individuali și bunurile civile aflate sub controlul lor împotriva pericolelor decurgând din operațiile militare (art. 58).

Protocolul interzice părților în conflict să atace localitățile neapărate. Pentru a fi declarată localitate neapărată o localitate trebuie să îndeplinească următoarele condiții: combatanții și toate armele și echipamentele militare mobile au fost evacuate; instalațiile militare fixe nu sunt folosite; nici un fel de acte de ostilitate nu sunt comise de autorități sau de populație; nici un fel de activități în sprijinul operațiilor militare nu sunt întreprinse (părțile în conflict pot conveni asupra creării unor localități neapărate chiar dacă acestea nu îndeplinesc aceste condiții art. 59 § 1, 2 și 5 din Protocol)³⁶. Pe lângă localitățile neapărate Protocolul prevede și *zone demilitarizate* care dobândesc această calitate prin acordul părților, acord ce poate fi încheiat în scris sau verbal, în mod direct sau prin intermediul (unei puteri protectoare) unei organizații internaționale. Pentru a fi socotită zonă demilitarizată o zonă trebuie să îndeplinească toate condițiile pe care le îndeplinește o localitate neapărată plus condiția ca "orice activități legale de efortul militar să fi încetat" (art. 60 § 1 și 2). Statutul demilitarizare încetează dacă una din părți încalcă condițiile necesare spre a conferi acest statut unei zone ori obligațiile ce decurg din acordul dintre ele pentru menținerea acestui statut atunci când luptele se apropie de o asemenea zonă (art. 60 § 7).

Zona demilitarizată³⁷ va fi marcată prin semnele convenite între părți, orice operațiune militară într-o astfel de zonă fiind interzisă (nici una din părțile în conflict care a

³⁵ Când este posibilă alegerea între mai multe obiective militare prin a căror atacare se obține un avantaj militar similar, obiectivul care se alege va trebui să fie acela în privința căruia se poate prevedea că atacarea lui va prezenta pericolul cel mai redus pentru viețile și bunurile civile. Idem.

³⁶ O localitate neapărată își pierde acest statut dacă încetează să mai îndeplinească condițiile necesare considerării ei ca atare (art. 59 § 7).

³⁷ Zona delimitată mai are un sens anume de statut internațional al unui teritoriu sau regiune geografică stabilit, în general prin tratate internaționale, în cuprinsul căruia statele hotărăsc distrugerea instalațiilor militare și interzicerea de a construi altele noi, precum și interzicerea de a menține forțe armate pe un anumit teritoriu cu excepția forțelor de poliție destinate să mențină ordinea în zonă. Demilitarizarea poate fi: a) parțială (pentru o parte din teritoriu, de regulă la frontiere); b) totală (pe un întreg teritoriu sau regiune geografică); c) deplină (privește distrugerea tuturor fortificațiilor, tipuri de armament, forțe armate etc.); d) limitată (se permite menținerea unor anumite fortificații sau forțe armate reduse etc.). Exemplu: prin Tratatul de la Utrecht (1713) Franța s-a obligat să distrugă toate fortificațiile din regiunea Dunkergue și să nu mai ridice alte construcții cu caracter militar în acea regiune; prin Convenția de la Paris din 1856 Rusia a fost obligată să demilitarizeze malurile Mării Negre; prin Tratatul de la Versailles (1919) Germania a fost obligată să demilitarizeze ambele maluri ale Rinului, precum și o porțiune lată de 50 km de-a lungul malului drept; prin Tratatul de pace de la Paris s-a prevăzut demilitarizarea frontierelor Italiei cu Franța și Iugoslavia, demilitarizarea parțială a Sardiniei și Siciliei; prin Acordul de la Potsdam (1954) s-a hotărât demilitarizarea totală a Germaniei; prin Tratatul de la Washington (1959) s-a stabilit demilitarizarea totală a Antarcticii.

Zonele demilitarizate înlocuiesc "localitățile neapărate" și "localitățile sanitare" prevăzute în Convențiile de la Geneva din 12 august 1949. Conform acestora localitățile sanitare erau suprafețele de teritoriu unde, prin acordul dintre beligeranți, sunt puși la adăpost de urmările războiului răniții și bolnavii precum și personalul însărcinat cu organizarea și administrarea acestor zone. Aceste zone puteau fi create atât pe teritoriul statelor beligerante cât și pe teritoriile ocupate de acestea. Zonele sanitare, pentru a se bucura de protecția cuvenită - în sensul că nu puteau fi în nici o împrejurare atacate - trebuiau să

Drept public

încheiat acordul nu va putea utiliza o asemenea zonă în scopuri legate de conducerea operațiunilor militare, nici să-l abroge unilateral). În mod evident distincția obiective militare - obiective civile este inutilă în cazul utilizării armelor cu efect nediscriminatoriu cum este cazul armelor nucleare.

îndeplinească o serie de condiții:

- să nu reprezinte decât o mică parte din teritoriul controlat de statul care le-a creat și să nu aibă o populație densă;
- să nu fie situate în apropiere de obiective militare sau de instalații industriale sau administrative importante;
- să fie plasate în regiuni îndepărtate de locurile unde se presupune că vor avea loc lupte.

Aceste zone nu trebuiau să fie apărate prin mijloace militare iar căile de comunicații de care dispuneau trebuiau să nu fie utilizate pentru deplasările de personal militar sau de materiale de război. A se vedea I. Cloșcă ș. a., op. cit., Dicționar de drept internațional public, p. 317-318.